

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 11.10.2000
COM(2000) 622 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

**Η μελλοντική εξέλιξη της κοινωνικής προστασίας από μακροπρόθεσμη σκοπιά:
ασφαλείς και βιώσιμες συντάξεις**

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Η μελλοντική εξέλιξη της κοινωνικής προστασίας από μακροπρόθεσμη σκοπιά: ασφαλείς και βιώσιμες συντάξεις

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα συνταξιοδοτικά συστήματα περιλαμβάνουν τόσο τα δημόσια όσο και τα ιδιωτικά συστήματα και η δομή τους βασίζεται συνήθως σε τρεις άξονες: τα βασικά δημόσια συστήματα, τα συστήματα επαγγελματικής σύνταξης και τα ατομικά συνταξιοδοτικά προγράμματα. Καθένας από τους άξονες αυτούς έχει τα δικά του πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Ωστόσο, σε όλα τα κράτη μέλη, το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας προέρχεται από τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα. Ο συνδυασμός των τριών αξόνων που αποτελούν τα συνταξιοδοτικά συστήματα παρέχει πρωτοφανή ευημερία και οικονομική ανεξαρτησία στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας στην Ευρώπη. Η προοπτική της γήρανσης του πληθυσμού και η συνταξιοδότηση της γενιάς με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων ("baby boom") συνιστούν σημαντικότερη πρόκληση γι' αυτό το ιστορικό επίτευγμα. Η γήρανση του πληθυσμού θα συντελεστεί σε τέτοια κλίμακα που, εάν δεν υπάρξουν οι κατάλληλες μεταρρυθμίσεις, υπάρχει ο κίνδυνος υπονόμευσης του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου καθώς και της οικονομικής μεγέθυνσης και σταθερότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Καλούνται συνεπώς τα κράτη μέλη να χαράξουν σαφείς στρατηγικές για τη διασφάλιση της επάρκειας των συνταξιοδοτικών τους συστημάτων αποφεύγοντας την αποσταθεροποίηση των δημόσιων οικονομικών ή την υπερβολική επιβάρυνση της οικονομίας.

Ενώ κάθε κράτος μέλος εξακολουθεί να έχει την ευθύνη για το συνταξιοδοτικό του σύστημα, είναι σαφές επίσης ότι τα κράτη μέλη έχουν να διδαχθούν πολλά το ένα από το άλλο. Επιπλέον, η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό την ικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επιτύχει στους θεμελιώδεις στόχους της όπως ορίζονται στο άρθρο 2 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, συμπεριλαμβανομένου του υψηλού επιπέδου για την κοινωνική προστασία, τη βιώσιμη και μη πληθωριστική μεγέθυνση και την κοινωνική συνοχή. Γι' αυτό το λόγο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε να υπάρξει συνεργασία και ανταλλαγή απόψεων για τη μελλοντική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Η παρούσα ανακοίνωση προτείνει ένα πλαίσιο για τη συνέχιση αυτών των εργασιών.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε, στη σύνοδο της Λισσαβώνας στις 23-24 Μαρτίου 2000, *"να αναθέσει στην ομάδα υψηλού επιπέδου για την κοινωνική προστασία, λαμβάνοντας υπόψη τις εργασίες της επιτροπής οικονομικής πολιτικής, να εκπονήσει, (...) ως πρώτη προτεραιότητα, βάσει ανακοίνωσης της Επιτροπής, μία μελέτη για τη μελλοντική εξέλιξη της κοινωνικής προστασίας υπό μακροπρόθεσμο πρίσμα, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε διαφορετικά χρονικά πλαίσια μέχρι το 2020 και μετά εφόσον απαιτείται."*¹ Τα συμπεράσματα της Λισσαβώνας, αναφορικά με την ανάγκη

¹ Με την απόφαση 2000/436/EK του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, συγκροτήθηκε επιτροπή για την κοινωνική προστασία. Η επιτροπή αυτή αντικαθιστά την ομάδα εργασίας υψηλού επιπέδου.

εκσυγχρονισμού της κοινωνικής προστασίας, μιλούν για το πώς "η πρόκληση αυτή είναι καλύτερα να αντιμετωπισθεί με συνεργασία".

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συζήτησε εκ νέου για τα συνταξιοδοτικά συστήματα κατά τη συνεδρίαση που πραγματοποίησε στη Σάντα Μαρία ντα Φέιρα στις 19-20 Ιουνίου και τόνισε ότι *"ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων μέσω του καθορισμού δύο γραμμών δράσης με σκοπό τις βελτιωμένες προβλέψεις για τις μελλοντικές τάσεις και την κατανόηση σε βάθος των πρόσφατων, τρεχουσών ή προσδοκώμενων εθνικών στρατηγικών σχετικά με τη μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων"*.

Η παρούσα ανακοίνωση ανταποκρίνεται στα αιτήματα αυτά εξετάζοντας το ζήτημα των βιώσιμων συντάξεων. Η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων σημαίνει την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται σε κοινωνικούς στόχους σε διαρκή βάση, ενώ ταυτόχρονα διατηρούνται σε ισχύ άλλοι σημαντικοί πολιτικοί στόχοι, όπως τα υγιή δημόσια οικονομικά και η ισότητα των γενεών. Η βιωσιμότητα δεν μπορεί να εξασφαλιστεί μεμονωμένα από μία ή μερικές συνιστώσες. Τα υψηλά ποσοστά οικονομικής μεγέθυνσης και οι αυξήσεις στα ποσοστά απασχόλησης είναι κρίσιμης σημασίας και θα συμβάλουν σημαντικά στη βιωσιμότητα. Μαζί με αυτά, οι μεταρρυθμίσεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων αυτών καθ'αυτών θα συμβάλουν στη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους, αν συνυπολογιστεί και η αβεβαιότητα που σχετίζεται με το μακροπρόθεσμο χαρακτήρα του ζητήματος. Τέτοιες μεταρρυθμίσεις μπορούν να αφορούν τις παραμέτρους των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων καθώς και τη δομή του συνταξιοδοτικού συστήματος, δηλ. τις εισφορές και στους τρεις άξονες.

Με την παρούσα ανακοίνωση επιδιώκεται η ενημέρωση των εργασιών της ομάδας εργασίας υψηλού επιπέδου για την κοινωνική προστασία σχετικά με την μακροπρόθεσμη εξέλιξη των συντάξεων. Η ανακοίνωση υπενθυμίζει τις κυριότερες προκλήσεις που θα αντιμετωπίσουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα και προτείνει ένα πλαίσιο για την ανάλυση των προκλήσεων και των πολιτικών απαντήσεων.

Τα ζητήματα που σχετίζονται με τη μεταρρύθμιση των συντάξεων έχουν ήδη πρωτεύουσα θέση στην ημερήσια διάταξη πολλών κρατών μελών (βλ. προσάρτημα με επισκόπηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων και μεταρρυθμίσεων). Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ήδη ξεκινήσει τις μεταρρυθμίσεις που μπορεί να αφορούν και τους τρεις άξονες των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Οι μεταρρυθμίσεις των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων εστιάζονται κυρίως στον έλεγχο της αύξησης των δαπανών, ενώ οι βελτιώσεις στον τομέα των επαγγελματικών συντάξεων και των ατομικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων είναι συχνά απαραίτητες, προκειμένου οι επαγγελματικές και ατομικές συντάξεις να μπορέσουν να διαδραματίσουν μεγαλύτερο ρόλο στην εξασφάλιση εισοδήματος για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Καθώς τα συστήματα είναι διαφορετικά σε κάθε κράτος μέλος, δεν είναι ούτε πρόσφορο αλλά ούτε και επιθυμητό να δοθεί μια τυποποιημένη απάντηση σε επίπεδο ΕΕ. Η βιωσιμότητα και η ασφάλεια των συνταξιοδοτικών συστημάτων μπορεί να εξασφαλισθεί μόνον όταν κάθε κράτος μέλος εντοπίσει τις αλλαγές πολιτικής που απαιτούνται και εξασφαλίσει την απαραίτητη συναίνεση για την εφαρμογή τους.

Παρά τις ουσιαστικές διαφορές στις προσεγγίσεις τους, τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν κοινά κρίσιμα προβλήματα. Ως αποτέλεσμα της γήρανσης του πληθυσμού, οι δημόσιες δαπάνες μπορεί να αυξηθούν δραματικά. Χωρίς μεταρρυθμίσεις, το επίπεδο των δαπανών των κρατικών συνταξιοδοτικών συστημάτων μπορεί, σε ορισμένα κράτη μέλη, να φθάσει το 15%-20% του ΑΕγχΠ το 2030. Μη κεφαλαιοποιούμενες υποχρεώσεις πληρωμής συντάξεων θα

μπορούσαν, σε ορισμένες περιπτώσεις, να ανέλθουν στο 200% του ΑΕγχΠ.² Μια μεγάλη αύξηση του ποσοστού των συνταξιούχων θα καταστήσει αναπόφευκτα αναγκαία την αύξηση των πόρων που εξασφαλίζονται από τις εισφορές του ενεργού πληθυσμού. Τα ποσοστά απασχόλησης και τα επίπεδα παραγωγικότητας των ενεργών γενεών θα συνεχίσουν να είναι καθοριστικοί παράγοντες για τις συνθήκες διαβίωσης των συνταξιούχων. Όλα τα κράτη μέλη έχουν ανάγκη να εκσυγχρονίσουν ή να αναπροσαρμόσουν τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα και τις πρακτικές που αφορούν την αγορά εργασίας, έτσι ώστε αυτές να γίνουν αμοιβαία υποστηρικτικές και να συντελούν περισσότερο στην προαγωγή της οικονομικής μεγέθυνσης και της κοινωνικής συνοχής.

Όπως έχει δείξει η στρατηγική για την απασχόληση, ο συλλογικός προβληματισμός σε επίπεδο ΕΕ μπορεί να βοηθήσει τα κράτη μέλη να σταθεροποιήσουν τα ζητήματα αυτά στην εσωτερική τους πολιτική ημερήσια διάταξη. Η ανοικτή ανταλλαγή εμπειριών και ιδεών, από την οποία θα αναδεικνύεται η πολυμορφία των πρακτικών σε όλη την ΕΕ, θα διευρύνει το φάσμα των πολιτικών εναλλακτικών λύσεων. Τέλος, διερευνώντας τους τρόπους για τη βιωσιμότητα της παροχής συντάξεων, μια τέτοια συνεργασία, με την εμπλοκή όλων των συντελεστών, θα συμβάλει στην ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης του κοινού στα συνταξιοδοτικά συστήματα.

Ο εκσυγχρονισμός και η μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων είναι πολύπλοκες διαδικασίες που αφορούν ένα μεγάλο φάσμα συμφερόντων και συντελεστών. Από αυτό εξαρτώνται τα μέσα συντήρησης μιας μεγάλης και δυνητικά ευάλωτης μερίδας του πληθυσμού. Είναι αναγκαίο να γίνουν σεβαστές οι θεμιτές προσδοκίες και να διατηρηθούν δίκαιες και βιώσιμες ισορροπίες μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Οι μεταρρυθμίσεις πρέπει να επαρκούν για την αντιμετώπιση των μελλοντικών προκλήσεων, να είναι αξιόπιστες, διαφανείς και σαφείς ως προς αντίκτυπό τους και να αφήνουν αρκετό χρονικό περιθώριο προσαρμογής στους πολίτες. Η μεταρρύθμιση θα απαιτήσει τη συμμετοχή όλων των σχετικών συντελεστών και τη δέσμευσή τους για την πραγματοποίηση των αλλαγών. Αυτό καθιστά επείγοντα το σχεδιασμό ολοκληρωμένων στρατηγικών για τη μεταρρύθμιση πολύ προτού εκδηλωθούν οξύτατα προβλήματα στη χρηματοδότηση των συντάξεων.

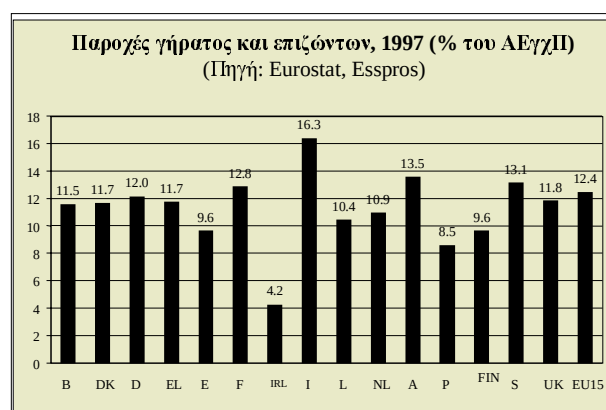
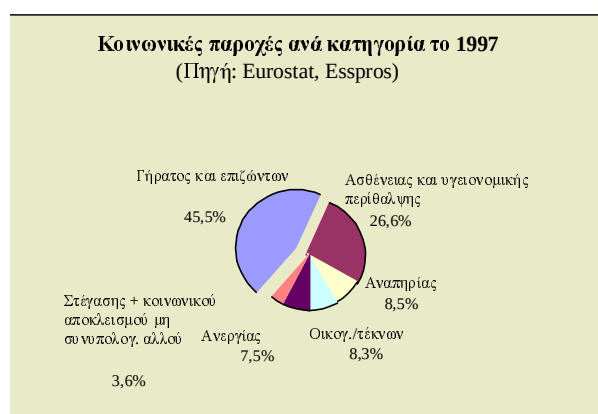
Ο σκοπός είναι συνεπώς να δοθεί το έναυσμα για μια κοινή προσπάθεια προκειμένου να εντοπισθούν οι πρακτικοί τρόποι για να εξασφαλιστούν και στο μέλλον επαρκείς συντάξεις, με παράλληλη διατήρηση των υγιών δημόσιων οικονομικών και της δικαιοσύνης ως προς τις γενεές. Είναι πολύ σημαντικό για την επίτευξη του συνολικού στρατηγικού στόχου, όπως ετέθη στη Λισσαβόνα, να επιτύχουν στο έργο αυτό η Επιτροπή και τα κράτη μέλη. Η παρούσα ανακοίνωση, εξετάζοντας όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα, όπως είναι η απασχόληση και οι οικονομικές επιδόσεις, και μη περιοριζόμενη στις παραμέτρους σχεδιασμού των συντάξεων, επιβεβαιώνει ότι μέσω της στρατηγικής της Λισσαβόνας για την αμοιβαία ενίσχυση των κοινωνικών και οικονομικών πολιτικών, η Ευρώπη μπορεί να ελπίζει ότι θα παρέχει ασφαλείς συντάξεις και βιώσιμα συνταξιοδοτικά συστήματα στο μέλλον.

2. ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Το μεγαλύτερο μέρος των εισοδημάτων των ηλικιωμένων προέρχεται από τα συνταξιοδοτικά συστήματα. Από το συνολικό πακέτο στήριξης για τους συνταξιούχους, οι συντάξεις

² Ανακοίνωση της Επιτροπής «Προς μια ενιαία αγορά για τις επικουρικές συντάξεις» (COM(99) 134 τελικό. Περισσότερο ενημερωμένα στοιχεία για τις επιπτώσεις της γήρανσης στις δημόσιες δαπάνες θα παρουσιαστούν σύντομα από την επιτροπή οικονομικής πολιτικής.

αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μερίδιο ενώ η κύρια πηγή χρηματοδότησης των συντάξεων είναι τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα. Οι συντάξεις γήρατος και επιζώντων αντιπροσωπεύουν από κοινού το 45% σχεδόν των συνολικών δαπανών για την κοινωνική προστασία στην ΕΕ ή περίπου το 12% του ΑΕγχΠ (βλ. διαγράμματα κατωτέρω).³ Το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών για τις συντάξεις γήρατος και επιζώντων προέρχεται από τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συνταξιοδοτικά συστήματα και χρηματοδοτείται από τις εισφορές της κοινωνικής ασφάλισης και τη γενική φορολογία. Επιπλέον, καθώς οι ηλικιωμένοι είναι και οι μεγαλύτεροι δικαιούχοι της υγειονομικής περίθαλψης και της μακροχρόνιας φροντίδας, αποτελούν και το τμήμα εκείνο της κοινωνίας που εξαρτάται περισσότερο από τα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Το δεύτερο μεγαλύτερο κονδύλιο των δαπανών για την κοινωνική προστασία είναι η υγειονομική περίθαλψη που αντιπροσωπεύει πάνω από το 7% του ΑΕγχΠ.

Τις τελευταίες δεκαετίες τα συνταξιοδοτικά συστήματα της Ευρώπης πέτυχαν σε αξιοσημείωτο βαθμό την εκπλήρωση των κοινωνικών τους στόχων. Τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα άλλαξαν τα δεδομένα ως προς την ασφάλεια του εισοδήματος και τη θέση του σχετικού εισοδήματος των συνταξιούχων τρίτης ηλικίας. Κατέστησαν τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ανεξάρτητα και τους επέτρεψαν να απολαμβάνουν παρατεταμένη περίοδο αναψυχής μετά τη λήξη του επαγγελματικού τους βίου.

Ο κίνδυνος της φτώχειας στην τρίτη ηλικία, που κάποτε ήταν διαδεδομένος, έχει μειωθεί σημαντικά και το ίδιο έχει μειωθεί ο αριθμός των ατόμων που αναγκάζονται να βασίζονται στους απογόνους τους ή σε παροχές κοινωνικής πρόνοιας που το κράτος χορηγεί ανάλογα με το εισόδημα. Τα συνταξιοδοτικά συστήματα το πέτυχαν αυτό παρά τη σημαντική αύξηση του προσδόκιμου ζωής και του αριθμού των συνταξιούχων την τελευταία δεκαετία.

Η μεγαλύτερη και η πλέον βέβαιη μακροπρόθεσμη πρόκληση που αντιμετωπίζουν τα σημερινά συνταξιοδοτικά συστήματα είναι η δημογραφική γήρανση. Ωστόσο η ανάγκη για μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων δεν σχετίζεται μόνο με τη μεταβαλλόμενη δημογραφική ισορροπία. Υπάρχει μία κρίσιμη αλληλεπίδραση μεταξύ της οικονομικής βιωσιμότητας των συντάξεων, της οικονομικής μεγέθυνσης και της απασχόλησης που δεν πρέπει να αγνοείται. Αφενός, η υψηλότερη οικονομική μεγέθυνση και απασχόληση μπορούν να δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες. Η αύξηση του αριθμού των ευρισκόμενων σε εργασία ατόμων έχει θεμελιώδη σημασία προκειμένου να σταθεροποιηθούν ή ακόμα και να μειωθούν

³ Αυτά τα αριθμητικά στοιχεία δεν λαμβάνουν υπόψη τους φόρους και τις εισφορές που κρατούνται επί των κοινωνικών παροχών. Τέτοια καθαρά αριθμητικά στοιχεία για τις κοινωνικές δαπάνες είναι δύσκολο να υπολογιστούν και δεν είναι ακόμα ευρέως διαθέσιμα.

οι λόγοι οικονομικής εξάρτησης. Αφετέρου, τα συνταξιοδοτικά συστήματα χρειάζεται να έχουν καλύτερες επιδόσεις, τόσο σε ό,τι αφορά την επίτευξη των κοινωνικών τους στόχων όσο και σε ό,τι αφορά τη στήριξη των στόχων της Ευρώπης για απασχόληση και μεγέθυνση.

2.1. Οι συνέπειες των δημογραφικών αλλαγών

Τις επερχόμενες δεκαετίες ο αριθμός των ηλικιωμένων θα αυξάνεται δραματικά σε σχέση με τα άτομα που βρίσκονται σε ηλικία εργασίας. Κανένα λογικό μέτρο πολιτικής δεν θα είναι σε θέση να αντισταθμίσει την αλλαγή αυτή στη δημογραφική διάρθρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, δεν είναι ο δημογραφικός λόγος εξάρτησης της τρίτης ηλικίας που είναι σημαντικός για τη βιωσιμότητα των συντάξεων αλλά ο λόγος της οικονομικής εξάρτησης.

Το υψηλότερο προσδόκιμο ζωής χάρη στα υψηλότερα πρότυπα διαβίωσης, τις καλύτερες ιατρικές θεραπείες και τα χαμηλότερα ποσοστά γονιμότητας είναι η κινητήρια δύναμη πίσω από την τάση γήρανσης του πληθυσμού. Η τάση αυτή δεν είναι νέα και πρόκειται να συνεχισθεί. Η ιατρική πρόοδος δεν δείχνει σημεία επιβράδυνσης και οι παρελθούσες δημογραφικές προβλέψεις έτειναν στην υποτίμηση της αύξησης του προσδόκιμου ζωής. Τα ποσοστά γονιμότητας βρίσκονται σήμερα αρκετά κάτω από το επίπεδο που απαιτείται για πλήρη αντικατάσταση του σημερινού πληθυσμού. Μια αύξηση θα μπορούσε να επέλθει εάν καταργούνταν ορισμένοι από τους φραγμούς και τα αντικίνητρα που τίθενται σήμερα για τη δημιουργία οικογένειας και την ανατροφή παιδιών (και αφορούν κυρίως την αγορά εργασίας, τη στέγαση και τη φροντίδα του παιδιού). Τα ποσοστά γονιμότητας τείνουν να είναι υψηλότερα στα κράτη μέλη που εφαρμόζουν μια υγιή πολιτική για το συνδυασμό του επαγγελματικού και του οικογενειακού βίου. Ωστόσο παραμένουν πάρα πολύ χαμηλά για να εμποδίσουν τη γήρανση του πληθυσμού.

Η σημαντικότερη νέα εξέλιξη τις επερχόμενες δεκαετίες θα είναι η μεγάλη κοόρτις από τη γενιά με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων (baby-boomer), όσων δηλαδή γεννήθηκαν μετά το τέλος του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου και φτάνουν σήμερα στην ηλικία της συνταξιοδότησης. Αυτή η δημογραφική διόγκωση αρχικά θα οδηγήσει σε ένα γηράσκον εργατικό δυναμικό, στη συνέχεια, από το 2010 και μετά, σε μεγάλη αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων και αργότερα στην αύξηση των αναγκών για υγειονομική περίθαλψη και μακροχρόνια φροντίδα.

Ο λόγος εξάρτησης της τρίτης ηλικίας θα αυξηθεί σημαντικά κατά τα προσεχή 30 έως 40 χρόνια. Σύμφωνα με τις μακροπρόθεσμες δημογραφικές προβολές της Eurostat, ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται σε ηλικία εργασίας ανά συνταξιούχο θα έχει μειωθεί κατά το ήμισυ έως το 2050, από 3,5 σε 1,8 σε επίπεδο ΕΕ (βλ. πίνακα 1). Οι δημογραφικές συνέπειες της μεταπολεμικής θεαματικής αύξησης των γεννήσεων (baby boom) θα αρχίσουν να μειώνονται γύρω στο 2030 και αναμένεται να έχουν εξαφανισθεί όχι νωρίτερα από τα μισά του αιώνα⁴.

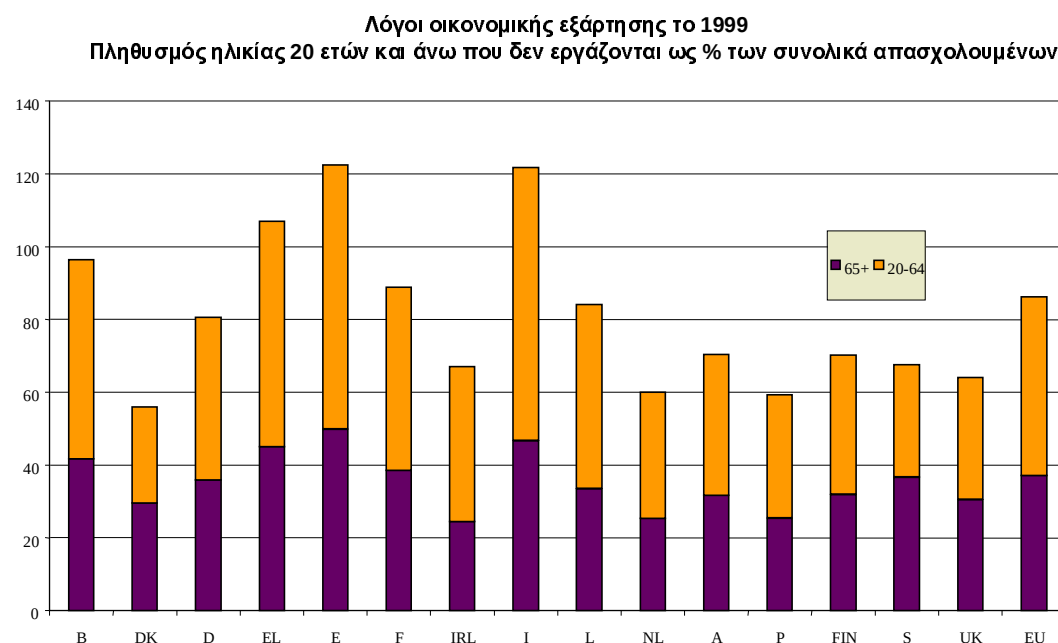
Η αύξηση του αριθμού των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας θα είναι τέτοια που η αύξηση του λόγου της δημογραφικής εξάρτησης της τρίτης ηλικίας δεν θα μπορεί να αναχαιτισθεί ούτε από μια αιφνίδια αύξηση της γονιμότητας ούτε από οποιαδήποτε ρεαλιστική αύξηση της

⁴ Η ομάδα εργασίας που έχει συγκροτήσει η επιτροπή για την οικονομική πολιτική και έχει ως αντικείμενο τη μελέτη των επιπτώσεων της γήρανσης στις δημόσιες δαπάνες, ασχολείται σήμερα με την ανάπτυξη προβολών για τις δαπάνες των εθνικών δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων ως προς το ΑΕγχΠ μέχρι και το 2050. Όταν τα στοιχεία αυτά θα είναι έτοιμα θα χρησιμοποιηθούν ως γενικοί δείκτες του μεγέθους της δημογραφικής πρόκλησης που αντιμετωπίζουν τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα.

μετανάστευσης. Οι αλλαγές στη γονιμότητα αρχίζουν να έχουν κάποιο αντίκτυπο στην αγορά εργασίας μόνο είκοσι χρόνια αργότερα. Ωστόσο, η μετανάστευση μπορεί να συμβάλει στην αύξηση του επιπέδου της απασχόλησης – αλλά η θετική της επίδραση εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο οι μετανάστες ενσωματώνονται επαρκώς στην αγορά εργασίας.

Πίνακας 1: Στοιχειώδεις προβολές των λόγων εξάρτησης της τρίτης ηλικίας στα κράτη μέλη της ΕΕ (65+ σε άτομα ηλικίας 20-64 ετών)

%	2000	2010	2020	2030	2040	2050
B	29.5	31.1	38.0	48.8	53.5	52.0
DK	25.5	29.6	35.7	42.0	47.0	43.7
D	28.0	34.1	38.6	50.3	57.0	56.1
EL	30.2	33.6	38.0	44.4	54.7	61.6
E	28.7	30.7	35.2	44.7	59.8	68.7
F	28.5	29.5	38.1	46.4	52.1	53.2
IRL	20.3	20.5	26.2	32.1	38.4	46.6
I	30.7	35.5	42.1	52.9	67.8	69.7
L	24.8	27.6	33.0	42.5	47.2	43.5
NL	23.1	26.2	34.7	44.2	50.1	46.9
A	26.3	30.1	34.5	47.0	57.0	57.7
P	26.7	28.5	32.2	37.2	46.3	50.9
FIN	25.9	29.7	41.4	49.5	49.7	50.6
S	30.9	33.8	39.8	45.4	48.9	48.5
UK	27.8	28.5	33.9	43.1	49.1	48.5
EE-15	28.3	31.4	37.3	46.8	55.0	55.9

Ωστόσο, η βιωσιμότητα των συντάξεων εξαρτάται όχι από το λόγο δημογραφικής εξάρτησης αλλά από το πώς ο λόγος αυτός μετατρέπεται σε λόγο οικονομικής εξάρτησης (ο οποίος είναι σημαντικά υψηλότερος) και σε πληρωμές εκροών. Έχει συνεπώς πολύ μεγαλύτερη σημασία για την αξιολόγηση της μελλοντικής βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων να εξετασθεί ο πραγματικός αριθμός των ατόμων που έχουν απασχόληση σε σχέση με τα άτομα που δεν εργάζονται. Σήμερα ο λόγος οικονομικής εξάρτησης (άτομα ηλικίας 20 ετών και άνω

που δεν εργάζονται ως αναλογία των συνολικώς απασχολουμένων) είναι 0,86 στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχουν σχεδόν τόσα μη εργαζόμενα άτομα όσα και εργαζόμενα. Στην ομάδα των μη εργαζόμενων ενηλίκων, 6 στους 10 είναι ηλικίας κάτω των 65 ετών, πολλοί από τους οποίους είναι δικαιούχοι παροχών διαφόρων ειδών. Ο λόγος οικονομικής εξάρτησης μπορεί να αναμένεται να επηρεαστεί αρνητικά από τον αυξανόμενο λόγο εξάρτησης της τρίτης ηλικίας αλλά μειώνοντας τον αριθμό των άεργων ατόμων από τον ενεργό πληθυσμό, θα είναι δυνατό να αμβλυνθεί το οικονομικό βάρος που προκαλείται από τη γήρανση και το οποίο θα πρέπει να «επωμιστούν» οι εργαζόμενοι. Συνεπώς, το κρίσιμο ερώτημα είναι: σε ποιο βαθμό η αύξηση των συνολικών ποσοστών της απασχόλησης θα μπορέσει να αντισταθμίσει τον αντίκτυπο της γήρανσης στα ποσοστά της οικονομικής εξάρτησης;

2.2. Οι πολιτικές και οικονομικές διαστάσεις της μεταρρύθμισης των συντάξεων

Οι μεταρρυθμίσεις για τη βιωσιμότητα των συντάξεων μπορεί βεβαίως να είναι πολιτικώς δύσκολες. Για να πετύχουν θα χρειασθούν τη μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση. Θα πρέπει να είναι σφαιρικές και να μην περιορίζονται αποκλειστικά στις συντάξεις. Σ' αυτό θα συμβάλλει σημαντικά μια επιτυχής στρατηγική για την οικονομική μεγέθυνση. Η διατήρηση της βιωσιμότητας των συντάξεων ενόψει της ταχείας γήρανσης προϋποθέτει τη διαμόρφωση μιας ισορροπίας μεταξύ των εισφορών και των δικαιωμάτων και μεταξύ του ενεργού και του συνταξιοδοτημένου πληθυσμού. Αυτό συνιστά σημαντικότερη πολιτική πρόκληση.

Μια σφαιρική στρατηγική για την εξασφάλιση ικανοποιητικών συντάξεων ενόψει των δημοκρατικών αλλαγών μπορεί να αναπτυχθεί και να υλοποιηθεί μόνο βάσει συναίνεσης που θα διαμορφωθεί μεταξύ και εντός των γενεών. Είναι σημαντικό να εμπλακούν όλοι οι σχετικοί συντελεστές και να δεσμευτούν επ' αυτού. Μια τέτοια συμφωνία θα οδηγήσει στη μεγαλύτερη σταθερότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων και στη βελτίωση της ικανότητας πρόβλεψης.

Η εμπιστοσύνη στα συνταξιοδοτικά συστήματα και η ευρεία αποδοχή τους έχουν ζωτική σημασία για τη βιωσιμότητά τους. Τα δημόσια, διανεμητικά συνταξιοδοτικά συστήματα έχουν αποτελέσει αντικείμενο μεγάλου προβληματισμού λόγω του ότι ο αντίκτυπος της γήρανσης στα συστήματα αυτά είναι πολύ άμεσος και σαφής, ενώ στην περίπτωση των κεφαλαιοποιητικών συστημάτων θα είναι πιο δύσκολο να προβλεφθεί ο αντίκτυπος. Οι κυβερνήσεις μπορούν να αντισταθμίσουν αυτήν την απειλή παρουσιάζοντας, πειστικά και καθαρά τη στρατηγική τους για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Οι υγιείς μακροοικονομικές πολιτικές και οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που ενισχύουν την οικονομική μεγέθυνση και δημιουργούν ευνοϊκό οικονομικό και επιχειρησιακό περιβάλλον έχουν ζωτική σημασία για τη μελλοντική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Η ολοκληρωμένη στρατηγική που διατυπώθηκε στη σύνοδο κορυφής στη Λισσαβόνα, παρέχει ένα άριστο πλαίσιο εντός του οποίου τα κράτη μέλη θα πρέπει να αντιμετωπίσουν την πρόκληση αυτή.

Η οικονομική μεγέθυνση είναι ένας κρίσιμος καθοριστικός παράγοντας των δημόσιων οικονομικών. Παρ' όλο που πολλά δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα διαθέτουν πηγές εσόδων με τη μορφή εισφορών της κοινωνικής ασφάλισης, οι γενικές κρατικές συνεισφορές σε όλα τα συστήματα κοινωνικής προστασίας⁵ αντιπροσωπεύουν γενικά σχεδόν το 10% του

⁵ Δεν υπάρχουν στοιχεία για τις γενικές κρατικές συνεισφορές στα συνταξιοδοτικά συστήματα.

ΑΕγχΠ για την ΕΕ στο σύνολό της. Η σχέση μεταξύ των γενικών κρατικών προϋπολογισμών και των επί μέρους συστημάτων χρηματοδότησης των συνταξιοδοτικών συστημάτων σημαίνει ότι μία ανεξέλεγκτη αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις θα μπορούσε να αποσταθεροποιήσει τα δημόσια οικονομικά. Η ικανότητα όμως των κυβερνήσεων να στηρίζουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα εξαρτάται από άλλους παράγοντες που είναι καθοριστικοί για τα υγιή δημόσια οικονομικά.

Από την πλευρά των εσόδων η διαρκής ικανότητα των κυβερνήσεων να συλλέγουν φόρους και εισφορές έχει κρίσιμη σημασία. Αυτό μπορεί να επηρεασθεί από τη φοροαπαλλαγή, τις διασυννοριακές φορολογικές διαφορές ή από τη μεγαλύτερη κινητικότητα των φορολογικών βάσεων και συνεπώς από τη δυνατότητα για τις οικονομικές δραστηριότητες να μετακινηθούν σε χώρες όπου υπάρχει καλύτερη ισορροπία μεταξύ φόρων/εισφορών και δημόσιων υπηρεσιών. Η μείωση του συνολικού φορολογικού βάρους, ειδικότερα αυτού επί της εργασίας, ώστε να υπάρξουν κίνητρα για οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση, πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη. Από την πλευρά των δαπανών, η εξέλιξη άλλων απαιτήσεων στους κρατικούς προϋπολογισμούς θα είναι και αυτή σημαντική. Σε ένα πλαίσιο υγιών μακροοικονομικών πολιτικών και δημοσιονομικής πειθαρχίας η πρόκληση συνίσταται στο να διασφαλιστεί ότι κάθε αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις δεν θα παραγκωνίζει άλλες θεμιτές απαιτήσεις επί των δημόσιων προϋπολογισμών. Σήμερα ένα σημαντικότατο κονδύλιο των δαπανών είναι ο τόκος επί του δημόσιου χρέους που θα πρέπει να μειωθεί ενόψει της προετοιμασίας για το κόστος που σχετίζεται με τη γήρανση. Πρέπει συνεπώς να γίνουν επαρκείς προετοιμασίες για την αύξηση του σχετικού με τη γήρανση κόστους.

Η προσφυγή στα ιδιωτικά, κεφαλαιοποιητικά συστήματα, μέσω των επαγγελματικών συντάξεων ή των ατομικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων, μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για την ελάφρυνση του βάρους επί των δημόσιων δαπανών. Ως αποτέλεσμα, η απόδοση των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων αποκτά μεγαλύτερη σημασία ως καθοριστικός παράγοντας του επιπέδου διαβίωσης των ηλικιωμένων. Η δυναμική των χρηματοοικονομικών αγορών θα επηρεασθεί από τις δημογραφικές αλλαγές: θα σημειωθεί αύξηση της ζήτησης τίτλων αξιών καθώς μια μεγάλη κοόρτις αποταμιεύει για τη συνταξιοδότηση.

Σε πολλά κράτη μέλη η διαδικασία της μεταρρύθμισης έχει ήδη ξεκινήσει. Επιδιώκεται η ισορροπία μεταξύ της εξασφάλισης επαρκούς και ασφαλούς εισοδήματος για τους ηλικιωμένους και της βιωσιμότητας των συντάξεων. Ενώ τα μέτρα διαφέρουν στις λεπτομέρειες τους, στην πράξη είναι κοινή η έμφαση που δίνεται στον περιορισμό των μελλοντικών εκροών που θα είναι αναγκαίες, ιδίως εκείνων για τις οποίες είναι υπεύθυνες οι κυβερνήσεις, ή για την αύξηση της διαθέσιμης χρηματοδότησης. Στα μέτρα περιλαμβάνεται η αύξηση της επίσημης ηλικίας συνταξιοδότησης ή του αριθμού των ετών των εισφορών που απαιτούνται για τη θεμελίωση δικαιώματος για πλήρη σύνταξη, η μείωση της καταβαλλόμενης σύνταξης σε σχέση με τις εν ενεργεία αποδοχές ή η συσχέτισή της με τις εισφορές, η δημιουργία ειδικών ταμείων για τη χρηματοδότηση μελλοντικών πληρωμών ή η ενθάρρυνση της δημιουργίας ιδιωτικών, κεφαλαιοποιητικών συνταξιοδοτικών συστημάτων.⁶ Οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα μπορούσαν να ωφεληθούν, εάν ενσωματώνονταν σε μια συνολικότερη στρατηγική που θα καλύπτει τη μεταρρύθμιση της κοινωνικής προστασίας, την προαγωγή της απασχόλησης και τις μακροοικονομικές πολιτικές. Το τρέχον υγιές οικονομικό

⁶ Η Επιτροπή δημοσιεύει τακτικά εκθέσεις για τις πολιτικές των κρατών στον τομέα της κοινωνικής προστασίας. Η τελευταία είναι η «Έκθεση για την κοινωνική προστασία στην Ευρώπη 1999» (COM (2000) 163 τελικό).

κλίμα θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως ευκαιρία για την εισαγωγή ολοκληρωμένων μεταρρυθμίσεων.

2.3. Η συσχέτιση της βιωσιμότητας των συντάξεων με τη στρατηγική της Λισσαβώνας και την προαγωγή της απασχόλησης

Τα τρέχοντα συνταξιοδοτικά συστήματα τείνουν να ενθαρρύνουν την πρόωρη έξοδο από την αγορά εργασίας και χρησιμοποιούνται συχνά για τη μείωση του αριθμού του προσωπικού και την αποφυγή απολύσεων. Δεν λαμβάνουν συχνά υπόψη τις διαφορετικές ατομικές ανάγκες. Ορισμένα συνταξιοδοτικά συστήματα παρέχουν ανεπαρκή προστασία για τα περισσότερα κινητικά και ευέλικτα μέλη του εργατικού δυναμικού. Γενικότερα η διάφθρωση των κινήτρων στα συνταξιοδοτικά συστήματα χρειάζεται επανεξέταση, έτσι ώστε να γίνουν φιλικότερα προς την απασχόληση.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας διατύπωσε μια σφαιρική στρατηγική για βιώσιμη οικονομική μεγέθυνση με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Η δημογραφική αλλαγή συνεπάγεται την ανάγκη κινητοποίησης ενός μεγάλου εργατικού δυναμικού στο πλαίσιο της γήρανσης και της συρρίκνωσης του ενεργού πληθυσμού. Αυτό θα επιβάλει πρόσθετες προκλήσεις για όλο το φάσμα των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών και των πολιτικών που αφορούν την αγορά εργασίας σύμφωνα με τη Λισσαβώνα. Τα συνταξιοδοτικά συστήματα χρειάζεται να γίνουν συμβατά με όλα τα στοιχεία αυτής της στρατηγικής και να είναι σε θέση να συμβάλλουν θετικά στην υλοποίησή της. Οι κύριες προκλήσεις για τα συνταξιοδοτικά συστήματα από τη σκοπιά αυτή αφορούν την αλληλεπίδρασή τους με τις αγορές εργασίας. Η βιωσιμότητα των συντάξεων, αλλά και η προοπτική δημιουργίας στεγανών αγορών εργασίας και ελλειμμάτων στις δεξιότητες μελλοντικά, καθιστούν επείγουσα την ανάγκη για μια στρατηγική με σκοπό την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων της κοινωνίας για τη δημιουργία απασχόλησης.

Τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβώνας κατέληξαν στο ότι, βάσει μιας βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης της τάξης του 3% του ΑΕγχΠ, τα κράτη μέλη πρέπει να κινηθούν προς ένα συνολικό μέσο ποσοστό απασχόλησης της τάξης του 70%, και πάνω από 60% για τις γυναίκες, το 2010. Η αύξηση της απασχόλησης που απαιτείται για την επίτευξη των στόχων αυτών θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Είναι σαφές ότι και άλλες παράμετροι ίσως χρειαστεί να αναπροσαρμοστούν ταυτόχρονα (π.χ. ηλικία συνταξιοδότησης, επίπεδο εισφορών ή σχετικά επίπεδα των συντάξεων). Η αύξηση των σημερινών επιπέδων δραστηριότητας για τις γυναίκες και τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας θα έχει μεγάλη σημασία. Η μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στον τομέα αυτό με την παροχή καλύτερων κινήτρων για την απασχόληση.

Η συμμετοχή των γυναικών είναι σαφώς θεμελιώδες ζήτημα. Οι γυναίκες αντιμετωπίζουν ακόμα ιδιαίτερα προβλήματα σε ό,τι αφορά την ίση πρόσβαση στην αγορά εργασίας, την πρόοδο στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία, τις αποδοχές και το συνδυασμό επαγγελματικού και οικογενειακού βίου. Παρ' όλο που οι καθαρές πρόσθετες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν την τελευταία δεκαετία έχουν σχεδόν όλες καταληφθεί από γυναίκες, αυτή η αύξηση των θέσεων εργασίας δεν συμβαδίζει με την αύξηση του αριθμού των γυναικών που επιθυμούν να εργασθούν και τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών παραμένουν χαμηλότερα από εκείνα των ανδρών. Ένας λόγος γι' αυτό είναι ότι οι γυναίκες διακόπτουν τη σταδιοδρομία τους προκειμένου να παρέχουν φροντίδες. Τέτοιες περιόδους διακοπής της σταδιοδρομίας θα μπορούσαν να αναγνωρίζονται καλύτερα στα συνταξιοδοτικά συστήματα. Πρέπει επίσης να γίνουν αναπροσαρμογές ώστε να ενισχυθούν τα κίνητρα για την ένταξη, την επανένταξη και την παραμονή των γυναικών στην αγορά εργασίας. Τέλος,

στο πλαίσιο αυτό πρέπει να επανεξετασθεί και το ζήτημα της εξατομίκευσης των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων.

Ένα άλλο θεμελιώδες ζήτημα είναι η πρόωρη έξοδος των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας από την αγορά εργασίας. Σήμερα στα περισσότερα κράτη μέλη η πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης είναι αρκετά κάτω από την κανονική επιλέξιμη ηλικία που ορίζουν τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συνταξιοδοτικά συστήματα. Ένας από τους κύριους λόγους για την τάση αυτή είναι ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα συνεχίζουν να προσφέρουν ουσιαστικά κίνητρα για πρόωρη συνταξιοδότηση. Στα περισσότερα συνταξιοδοτικά συστήματα, το να συνεχίζει κάποιος να εργάζεται και μετά την πρώτη δυνατότητα για σύνταξη συνεπάγεται την καταβολή ασφαλιστικών εισφορών χωρίς το ευεργέτημα των πρόσθετων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Επιπλέον το εισόδημα από την εργασία μπορεί να φορολογείται με μεγαλύτερο συντελεστή από ό,τι οι συντάξεις. Οι ρυθμίσεις για φόρους/παροχές που επιχορηγούν την πρόωρη έξοδο από την αγορά εργασίας, ενώ ταυτόχρονα «τιμωρούν» εκείνους που συνεχίζουν να εργάζονται, υπονομεύουν την αρχή σύμφωνα με την οποία η εργασία πρέπει να ανταμείβεται. Τέτοιες ρυθμίσεις όχι μόνο οδηγούν σε κατασπατάληση του ανθρώπινου δυναμικού και υπονομεύουν τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση, αλλά και αυξάνουν ουσιαστικά το κόστος των συστημάτων συνταξιοδότησης.

Πίνακας 2: Ποσοστά απασχόλησης ανά ηλικιακή ομάδα το 1999

	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	EE15
50-54	60.3	80.4	73.4	60.1	57.2	74.1	62.1	57.2	64.6	70.2	72.7	71.4	78.9	84.2	75.9	69.2
55-59	36.9	70.9	55.1	47.4	44.8	46.8	50.5	36.6	38.2	49.6	41	59.1	54.6	77.8	62.1	50.7
60-64	12.9	34	19.6	30.4	24.7	10.1	35.9	17.9	12.9	18.6	11.7	43.6	22.2	47.9	35.6	22.3
65-69	3.8	6.2	5	11.5	3.9	2.1	14.3	6.2	n.a.	5.2	4.9	24.8	4.4	10.7	11.6	6.5

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της Eurostat

Το πρόβλημα της πρόωρης εξόδου από την αγορά εργασίας επιδεινώνεται όχι μόνο από τις αντικειμενικές δυσκολίες (όπως οι παρωχημένες δεξιότητες) που συναντούν οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας όταν επιδιώκουν να βρουν εργασία μετά από απόλυση, αλλά και από πρακτικές σε επίπεδο διοίκησης που επιφέρουν διακρίσεις σε βάρος τους στον εργασιακό χώρο και στην αγορά εργασίας. Υπό τις συνθήκες αυτές, τα συστήματα πρόωρης συνταξιοδότησης προσφέρουν μια βιώσιμη εναλλακτική λύση για τους εργοδότες, τα συνδικάτα και τους εργαζομένους όταν το ζητούμενο είναι η μείωση του προσωπικού. Αυτή η μεροληψία ως προς την ηλικία αντανακλάται συχνά σε πρακτικές που ασκούνται μέσα στο πλαίσιο των πολιτικών για την απασχόληση: οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας διαπιστώνουν μερικές φορές ότι εξαιρούνται από ευκαιρίες τοποθέτησης, δραστηριοποίησης και κατάρτισης που παρέχονται στους νεότερους εργαζομένους.

Με τη δημογραφική γήρανση τα συνταξιοδοτικά συστήματα δεν θα είναι πλέον σε θέση να υποστηρίξουν το κόστος απομάκρυνσης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας των οποίων οι δεξιότητες είναι παρωχημένες ή τους οποίους οι μη υγιείς εργασιακές πρακτικές αναγκάζουν να συνταξιοδοτηθούν πρόωρα. Επιπλέον, οι εργαζόμενοι έχουν όλο και περισσότερο τη φυσική κατάσταση που τους επιτρέπει να συνεχίσουν να εργάζονται μέχρι την επίσημη ηλικία συνταξιοδότησης ή ακόμα και πέρα από αυτήν εάν το επιθυμούν.

Η αναστροφή της τάσης αυτής για πρόωρη έξοδο από την αγορά εργασίας θα απαιτήσει την παροχή μεγαλύτερων ευκαιριών για απασχόληση για τους μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένους, με τη μείωση των αντικινήτρων για παραμονή στην εργασία υπό τη μορφή της δυνατότητας πρόωρης συνταξιοδότησης και άλλων ρυθμίσεων για φόρους/παροχές, δίνοντας ταυτόχρονα έμφαση στη διατήρηση της απασχολησιμότητάς τους. Τα συνταξιοδοτικά

συστήματα θα πρέπει να αναπροσαρμοσθούν με διάφορους τρόπους προκειμένου να στηρίξουν την παραμονή στην εργασία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Από την άποψη αυτή, οι εκ του νόμου προβλεπόμενες ηλικίες συνταξιοδότησης που ισχύουν σήμερα φαίνονται όλο και πιο πολύ ακατάλληλες. Δεν λαμβάνουν υπόψη την αύξηση του προσδόκιμου ζωής και τη βελτιωμένη κατάσταση της υγείας των περισσότερων ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας. Το Συμβούλιο έχει ήδη από το 1982 διατυπώσει συστάσεις για συστήματα ευέλικτης ή σταδιακής συνταξιοδότησης⁷. Αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την αύξηση της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού και συνεπώς για αύξηση της απασχόλησης, συμβάλλοντας και με αυτόν τον τρόπο στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Επιπλέον η προώθηση της ενεργητικής συμμετοχής πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις διάφορες κατηγορίες των ομάδων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Στην ουσία μία στρατηγική για την ένταξη όλων όχι μόνο μειώνει την κατασπατάληση του ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και βοηθά στον περιορισμό μέρους από το οικονομικό και κοινωνικό κόστος που σχετίζεται με τον κοινωνικό αποκλεισμό, απελευθερώνοντας οικονομικούς πόρους και βοηθώντας τη γενικότερη βιωσιμότητα.

Τα συνταξιοδοτικά συστήματα πρέπει επίσης να προσαρμοστούν κατά τρόπο ώστε να φροντίζουν καλύτερα για τις ανάγκες ενός περισσότερο ευέλικτου και διαφοροποιημένου εργατικού δυναμικού. Ειδικότερα πρέπει να εξαλειφθούν οποιοδήποτε παράγοντες λειτουργούν ανασταλτικά για μη κανονικές μορφές σταδιοδρομίας ή για την κινητικότητα, είτε γεωγραφική είτε επαγγελματική. Πολλά συστήματα επαγγελματικών συντάξεων ιδίως τείνουν να επιβάλουν σημαντικές επιβαρύνσεις σε όσους αλλάζουν επαγγέλματα ή διακόπτουν τη σταδιοδρομία τους.

Μακροπρόθεσμα το δυναμικό της Ευρώπης για τη δημιουργία θέσεων εργασίας δεν χρειάζεται να περιορίζεται από το μέγεθος του τρέχοντος πληθυσμού της. Θα ήταν δυνατό να προσελκυσθούν μετανάστες, συμπεριλαμβανομένων καλά ειδικευμένων εργαζομένων, από τρίτες χώρες. Η απασχόληση θα μπορούσε να αυξηθεί περαιτέρω εάν αυξηθούν και τα ποσοστά των γεννήσεων. Ενώ οι καθοριστικοί παράγοντες των ποσοστών γονιμότητας είναι σαφώς πολύπλοκοι, θετικό ρόλο θα μπορούσαν ασφαλώς να διαδραματίσουν εργασιακοί χώροι πιο φιλικοί προς την οικογένεια και δημόσιες πολιτικές που θα διευκολύνουν τους γονείς να συνδυάσουν την επαγγελματική τους σταδιοδρομία με τις οικογενειακές ευθύνες.

Η κινητοποίηση του πλήρους οικονομικού και κοινωνικού δυναμικού της κοινωνίας είναι η προεξάρχουσα απαίτηση πολιτικής ενόψει της γήρανσης. Μια ολοκληρωμένη πολιτική για την αύξηση της παραγωγικότητας με προσανατολισμό προς την τεχνολογία, για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή, όπως διατυπώθηκε στη Λισσαβόνα, παρέχει το αναγκαίο πλαίσιο για την κινητοποίηση αυτή.

2.4. Εξασφάλιση της επάρκειας και της δικαιοσύνης στην παροχή συντάξεων

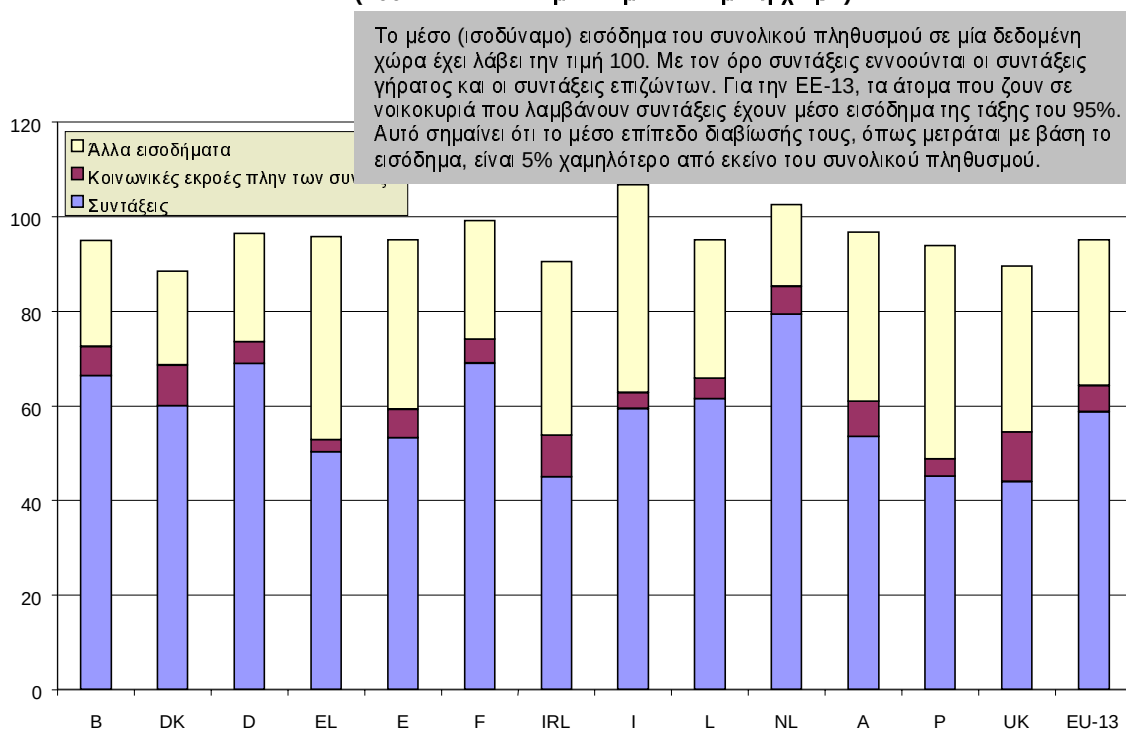
Χάρη στις συντάξεις τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας απολαμβάνουν τώρα αξιοπρεπή επίπεδα διαβίωσης. Ωστόσο υπάρχουν ακόμα ορισμένα κενά στην εξασφάλιση εισοδήματος για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Τα ποσοστά της φτώχειας, ειδικότερα για τις γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας, είναι υψηλότερα από το μέσο όρο. Η χορήγηση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για την ανατροφή των παιδιών ή τη φροντίδα άλλων ατόμων είναι ένα σημαντικό στοιχείο αλληλεγγύης

⁷ Σύσταση του Συμβουλίου, της 10ης Δεκεμβρίου 1982, σχετικά με τις αρχές μιας κοινοτικής πολιτικής όσον αφορά την ηλικία συνταξιοδότησης (82/857/ΕΟΚ), ΕΕ L 357, 18/12/1982, σ. 27-28.

στα συνταξιοδοτικά συστήματα, όπως είναι και η μείωση των συντελεστών των ποσοστών εισφοράς για τους χαμηλόμισθους εργαζομένους. Τα σημερινά κενά στην επάρκεια και τη δικαιοσύνη σε ό,τι αφορά τις συντάξεις επαναφέρουν στο προσκήνιο το στόχο της Δισσαβώνας για τη δημιουργία μεγαλύτερης κοινωνικής συνοχής. Θα καταστεί αναγκαίο να αντιμετωπισθούν αυτές οι ανεπάρκειες οι οποίες διαφορετικά θα επιδεινωθούν στο πλαίσιο της γήρανσης.

Το μέσο καθαρό προσαρμοσμένο⁸ εισόδημα των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά που διαθέτουν τουλάχιστον μία σύνταξη (γήρατος ή επιζώντος) βρίσκεται πολύ κοντά στο μέσο εισόδημα του πληθυσμού στο σύνολό του. Τα συνταξιοδοτικά συστήματα συνεισφέρουν περίπου το 60% του συνολικού καθαρού εισοδήματος αυτών των ατόμων. Άλλα εισοδήματα περιλαμβάνουν κοινωνικές εκροές διαφορετικές από τις συντάξεις, εισόδημα από ακίνητη περιουσία και εισόδημα από την εργασία (ειδικότερα στις περιπτώσεις εκείνες όπου οι συνταξιούχοι μοιράζονται την ίδια στέγη με άτομα που βρίσκονται ακόμα σε απασχόληση).

**Σχετικό ισοδύναμο εισόδημα των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με συντάξεις
(100 = όλα τα άτομα σε μια δεδομένη χώρα)**

Πηγή: Έρευνα "Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας", 3η περίοδος δραστηριότητας, 1996 (Eurostat, Statistics in Focus, Theme 3 – 9/2000, Social benefits and their redistributive effect in the EU)

Παρά την επιτυχία αυτή, υπάρχουν ακόμα περιπτώσεις στις οποίες τα συνταξιοδοτικά συστήματα δεν κατορθώνουν να εξασφαλίζουν του απαραίτητους ελάχιστους πόρους στους ηλικιωμένους. Οι γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας, που αποτελούν τα 2/3 των συνταξιούχων ηλικίας άνω των 75 ετών, είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στον κίνδυνο της φτώχειας σε πολλά κράτη μέλη. Σε ορισμένες χώρες τα ποσοστά της φτώχειας είναι ακόμα υψηλότερα για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας από ό,τι για το σύνολο του πληθυσμού, παρ' όλο που η διαφορά

⁸ Το καθαρό εισόδημα προσαρμόζεται ανά «ισοδύναμο-ενήλικο» ώστε να ληφθούν υπόψη οι διαφορές στο μέγεθος και τη σύνθεση των νοικοκυριών: το εισόδημα που εισρέει σε ένα νοικοκυριό διαιρείται με το «ισοδύναμο μέγεθος» του, το οποίο έχει υπολογισθεί με βάση την τροποποιημένη κλίμακα ισοδυναμίας του ΟΟΣΑ. Σε κάθε μέλος ενός δεδομένου νοικοκυριού, είτε είναι παιδί είτε ενήλικος, αποδίδεται το ίδιο ισοδύναμο εισόδημα.

αυτή έχει μετριασθεί. Σε περίπτωση απουσίας πρόβλεψης για ελάχιστη σύνταξη, τα μικρά διαστήματα απασχόλησης και οι διακοπές της επαγγελματικής σταδιοδρομίας οδηγούν συχνά σε ανεπαρκή συνταξιοδοτική κάλυψη, ιδίως στην περίπτωση των γυναικών που δεν έχουν επαρκή παράγωγα δικαιώματα.

Η αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την καλύτερη προστασία στα γηρατειά. Ωστόσο επικρατεί ακόμα η τάση να θυσιάζουν οι γυναίκες την επαγγελματική τους σταδιοδρομία για οικογενειακούς λόγους και συνεπώς να συγκεντρώνουν χαμηλότερα συνταξιοδοτικά δικαιώματα από ό,τι οι σύντροφοί τους. Για όσο διάστημα οι οικογένειες παραμένουν σταθερές, τα συνταξιοδοτικά συστήματα μπορεί να παρέχουν κατάλληλη προστασία μέσω των παράγωγων δικαιωμάτων. Με την αυξανόμενη όμως οικογενειακή αστάθεια, το ζήτημα του επιμερισμού των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων μεταξύ των συζύγων αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία.

Οι μεταρρυθμίσεις στα συνταξιοδοτικά συστήματα πρέπει να γίνουν με τη συνεκτίμηση αυτών των ανεπαρειών. Ειδικότερα οι περικοπές στις δαπάνες μπορεί να μην αποδειχθούν τόσο επωφελείς οικονομικά όσο αναμενόταν εάν οδηγήσουν σε μεγαλύτερη εξάρτηση από παροχές της κοινωνικής πρόνοιας που χορηγούνται ανάλογα με το εισόδημα, μετατοπίζοντας έτσι τις δαπάνες από τα συνταξιοδοτικά συστήματα σε άλλα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Ασφαλώς η αυξημένη προσφυγή σε βοηθήματα κοινωνικής πρόνοιας που χορηγούνται ανάλογα με το εισόδημα μπορεί να συμβάλει στη μείωση των δαπανών. Ωστόσο τα βοηθήματα κοινωνικής πρόνοιας που χορηγούνται βάσει του εισοδήματος καθώς και η υποστήριξη από συγγενείς μπορεί να υπονομεύσουν τα κίνητρα για εργασία (μερική απασχόληση μετά τη συνταξιοδότηση από την κύρια εργασία ή απόκτηση εισοδήματος για την αντιμετώπιση των αναγκών υπερήλικων συγγενών) και να αποδυναμώσουν τις προσπάθειες του ενδιαφερομένου να εξασφαλίσει με δικά του μέσα τη σύνταξή του (οι χαμηλόμισθοι ίσως να μην περιμένουν σύνταξη υψηλότερη από το όριο της παροχής πρόνοιας).

Οι μεταρρυθμίσεις που θα επιδιώξουν την ενίσχυση του ρόλου των ατομικών και επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων θα χρειαστεί να αντιμετωπίσουν ορισμένες αδυναμίες των συστημάτων αυτών. Οι μεγάλες περιόδοι που απαιτούνται για τη θεμελίωση δικαιώματος στα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα καθιστούν δύσκολο για όσους δεν αποτελούν μέρος του βασικού εργατικού δυναμικού μιας εταιρίας να αποκτήσουν επαρκή συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Τα υψηλά έξοδα διαχείρισης για τα ατομικά συνταξιοδοτικά προγράμματα μπορεί να τα καταστήσουν ελάχιστα ελκυστικά για τους χαμηλόμισθους εργαζομένους και η πρακτική της επιβολής τελών στις αρχικές εισφορές (αρχική ιδιαίτερη επιβάρυνση) έχει ως αποτέλεσμα υψηλό κόστος για όσους εγκαταλείπουν τα προγράμματα αυτά. Σε επίπεδο ΕΕ, η έλλειψη συντονισμού μεταξύ αυτών των συστημάτων, ιδίως στον τομέα της φορολογίας, πρέπει να αντιμετωπιστεί για να αρθούν τα εμπόδια στη διασυνοριακή κινητικότητα.

Η ενίσχυση της αναλογικής σχέσης μεταξύ εισφορών και παροχών (μέτρο που θα ενίσχυε τα κίνητρα για απασχόληση στα συνταξιοδοτικά συστήματα) δεν αποδυναμώνει αναγκαστικά την αλληλεγγύη. Πολλά συνταξιοδοτικά συστήματα έχουν αναδιανεμητικά στοιχεία που λειτουργούν υπέρ των λιγότερο προνομιούχων, για παράδειγμα όταν εγγυώνται μια ελάχιστη σύνταξη ανεξάρτητα από την απασχόληση και τις εισφορές ή όταν γίνονται κρατήσεις των εισφορών σε όλα τα εισοδήματα, αλλά υπάρχουν όρια στις παροχές. Από την άλλη πλευρά, τα συνταξιοδοτικά συστήματα μπορεί να μην είναι ευνοϊκά για τους χειρόνακτες εργαζομένους (από αναλογική λογιστική άποψη), εάν οι συντάξεις υπολογίζονται βάσει των τελικών αποδοχών ή ενός αριθμού ετών με υψηλές αποδοχές, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη όλα τα έτη των εισφορών και το βραχύτερο προσδόκιμο ζωής.

2.5. Διαχείριση της χρηματοδότησης και των δαπανών

Μια στρατηγική για τη βιωσιμότητα των συντάξεων πρέπει να εστιάζεται στην κινητοποίηση του πλήρους δυναμικού της κοινωνίας⁹ καθώς και στη μεταρρύθμιση των ίδιων των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Αυξάνοντας το ποσοστό απασχόλησης του ενεργού οικονομικά πληθυσμού μπορούμε να υπολογίζουμε σε μεγάλο βαθμό τις συνέπειες της δημογραφικής γήρανσης στους λόγους οικονομικής εξάρτησης. Αυτό μπορεί να αμβλύνει την οικονομική πίεση επί των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων, η οποία απορρέει από τη γήρανση, και να μειώσει την ανάγκη για οδυνηρές περικοπές στις παροχές ή για την αύξηση των εισφορών και των φόρων. Μια μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων είναι ωστόσο αναγκαία προκειμένου αυτά να καταστούν ευνοϊκά ως προς την αύξηση της απασχόλησης και, ειδικότερα, να ενθαρρύνουν τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας να παραμείνουν στο εργατικό δυναμικό. Η υλοποίηση της στρατηγικής της Λισσαβώνας θα αυξήσει την ικανότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων να επιλύσουν το πρόβλημα της επάρκειας.

Η ομάδα εργασίας υψηλού επιπέδου για την κοινωνική προστασία, στην έκθεση προόδου που υπέβαλε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φέιρα, πρότεινε να εξετασθούν στο πλαίσιο της ανάλυσης των στρατηγικών για τη μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων, οι τρόποι διαχείρισης της χρηματοδότησης και των δαπανών στον τομέα των συντάξεων.

Όπως αναφέραμε παραπάνω, το ζήτημα αυτό έχει αλληλεπίδραση με την απασχόληση. Αφενός, ένας αποτελεσματικός τρόπος για τη συγκέντρωση περισσότερων πόρων για τα συνταξιοδοτικά συστήματα είναι να αυξηθεί ο αριθμός των ασφαλισμένων που καταβάλουν εισφορές, αυξάνοντας τα επίπεδα της απασχόλησης. Αφετέρου, η μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων κατά τρόπο ώστε να παρέχουν περισσότερα κίνητρα για την αγορά εργασίας, θα συμβάλει στην αύξηση των επιπέδων απασχόλησης. Η παράταση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση μεγάλων αποταμιεύσεων με την προϋπόθεση ότι θα αποφευχθούν οι αυξημένες δαπάνες σε άλλους τομείς.

Η μελέτη για τη βιωσιμότητα των συντάξεων θα πρέπει να αναλύσει περαιτέρω τους διάφορους τρόπους για τη διασφάλιση ευρύτερης και ισχυρότερης βάσης εσόδων για τα συνταξιοδοτικά συστήματα μέσω της διαφοροποίησης και της υιοθέτησης εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης, μέσω της συσσώρευσης χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και με τη μείωση του δημόσιου χρέους. Θα πρέπει επίσης να αναλυθεί πώς μπορεί να περιορισθεί η αύξηση του σχετικού με τις συντάξεις κόστους με τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και την αναπροσαρμογή των παροχών, αλλά και με τη διατήρηση παράλληλα των κοινωνικών στόχων.

Η ανταπόκριση στην πρόκληση της γήρανσης επιβάλλει μία συνολική πολιτική. Εκτός από υγιείς μακροοικονομικές πολιτικές και συνολικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με στόχο τη μεγέθυνση, τη μεγαλύτερη απασχόληση και τα ισορροπημένα δημόσια οικονομικά, η δομή των δημόσιων δαπανών πρέπει να επαναξιολογηθεί προκειμένου να διασφαλισθεί η μελλοντική οικονομική μεγέθυνση και μια ισορροπία μεταξύ των γενεών σε ό,τι αφορά την κατανομή των δημόσιων δαπανών. Στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις της τρέχουσας νομοθεσίας για τις συντάξεις που θα εξασφαλίζουν επάρκεια και οικονομική ισορροπία, ενώ ταυτόχρονα θα καθιστούν τα συνταξιοδοτικά συστήματα περισσότερο φιλικά

⁹ Το πιθανό περιεχόμενο μιας τέτοιας στρατηγικής σε σχέση με τη γήρανση γενικά εξετάστηκε στο έγγραφο COM(99)221 τελικό «Προς μια Ευρώπη για όλες τις ηλικίες - Προώθηση της ευημερίας και της αλληλεγγύης των γενεών», που εστιάστηκε στις ενεργητικές πολιτικές για τη γήρανση.

προς την απασχόληση. Οι μεταρρυθμίσεις πρέπει να έχουν ως αποτέλεσμα βιώσιμες λύσεις σε μακροπρόθεσμα προβλήματα και να μην αποτελούν μόνο προσωρινές απαντήσεις σε τόσο κρίσιμα προβλήματα.

2.6. Βασικές αρχές και στόχοι των μεταρρυθμίσεων στον τομέα των συντάξεων

Τα κράτη μέλη είναι αυτά που θα αποφασίσουν ποιο συνταξιοδοτικό σύστημα θέλουν και ποιος είναι ο συνδυασμός πολιτικών που απαιτείται προκειμένου να εξασφαλισθούν επαρκή εισοδήματα για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας χωρίς να τεθεί σε κίνδυνο η σταθερότητα των δημόσιων οικονομικών, χωρίς να υπονομευτούν τα κίνητρα για την απασχόληση ή να συμπίεστούν άλλες ουσιαστικές δημόσιες δαπάνες. Ωστόσο, παρά τις σημαντικές διαφορές εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις οι οποίες αναλύθηκαν παραπάνω. Έχουν όμως και κοινούς στόχους σε ό,τι αφορά τα συνταξιοδοτικά συστήματα και δεσμεύονται ως προς ορισμένες αρχές, μεταξύ των οποίων η ισότητα και η κοινωνική συνοχή που χαρακτηρίζουν το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο. Η Επιτροπή συνεπώς καλεί τα κράτη μέλη να συντονίσουν τις προσπάθειές τους και να ανταλλάξουν απόψεις και πληροφορίες για πρακτικές και μεταρρυθμίσεις που έχουν ήδη δρομολογηθεί ή βρίσκονται στο στάδιο του σχεδιασμού. Οι εθνικές επιλογές και προτεραιότητες στις στρατηγικές καθώς και οι λεπτομέρειες της μεταρρυθμιστικής διεργασίας εξακολουθούν ωστόσο να εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

Αυτή η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών μπορεί να διευκολυνθεί, εάν αποφημισθούν οι κοινοί στόχοι και αρχές. Είναι σαφές ότι υπάρχουν εντάσεις μεταξύ ορισμένων από αυτούς τους στόχους και αρχές ενώ τα κράτη μέλη θα πρέπει να βρουν τη δέουσα ισορροπία. Μέσα στο πλαίσιο της διαδικασίας που όρισε η σύνοδος κορυφής της Λισσαβώνας, η Επιτροπή παρουσιάζει τις ακόλουθες αρχές και στόχους προς συζήτηση:

1. *Να διατηρηθεί η επάρκεια των συντάξεων:* οι τρεις άξονες των συνταξιοδοτικών συστημάτων, όπως λειτουργούν συνδυαστικά σύμφωνα με αποφάσεις των κρατών μελών, πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα στους ηλικιωμένους να παραμένουν οικονομικά ανεξάρτητοι και, εντός λογικών ορίων, να διατηρούν το επίπεδο διαβίωσης που είχαν όταν εργάζονταν.
2. *Να εξασφαλισθεί η δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών:* τις προσπάθειες που χρειάζονται για να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα της δημογραφικής γήρανσης πρέπει να τις μοιράζονται με ισότιμο τρόπο και οι ενεργοί οικονομικά γενεές, εργοδότες και εργαζόμενοι, και οι συνταξιοδοτημένες γενεές.
3. *Να ενισχυθεί η αλληλεγγύη στα συνταξιοδοτικά συστήματα:* κανείς δεν πρέπει να αποκλείεται από τα συνταξιοδοτικά συστήματα λόγω χαμηλού εισοδήματος ή επειδή παρουσιάζει αυξημένους ασφαλιστικούς κινδύνους. Τα συνταξιοδοτικά συστήματα πρέπει να διαθέτουν ένα αναδιανεμητικό στοιχείο υπέρ των ατόμων που έχουν λίγες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας ή οι οποίοι ήταν υποχρεωμένοι να φροντίζουν παιδιά, άτομα με ειδικές ανάγκες ή ηλικιωμένα άτομα με ευαίσθητη υγεία.
4. *Να εξασφαλισθεί η σωστή ισορροπία μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων:* οι παροχές πρέπει να αντικατοπτρίζουν τις εισφορές ενός ατόμου στο συνταξιοδοτικό σύστημα. Ειδικότερα η αναβολή συνταξιοδότησης θα πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα μεγαλύτερες παροχές.
5. *Να εξασφαλισθεί ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα υποστηρίζουν την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών:* ειδικότερα είναι αναγκαίο να γίνουν αναπροσαρμογές ώστε

να ενισχυθούν τα κίνητρα προς τις γυναίκες προκειμένου αυτές να εισέλθουν ή να επανέλθουν στην αγορά εργασίας ή να βελτιώσουν τη θέση τους σ' αυτήν.

6. *Να εξασφαλισθεί η διαφάνεια και η ικανότητα πρόβλεψης:* όλοι οι ασφαλισμένοι πρέπει να έχουν σαφή εικόνα για το τι μπορούν να περιμένουν από άποψη παροχών ανάλογα με τις διάφορες περιστάσεις.
7. *Να γίνουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα περισσότερο ευέλικτα απέναντι στις κοινωνικές αλλαγές:* τα συνταξιοδοτικά συστήματα πρέπει να είναι σε θέση να προσαρμόζονται σε προβλέψιμες αλλαγές του οικονομικού και δημογραφικού τους περιβάλλοντος.
8. *Να διευκολυνθεί η προσαρμοστικότητα της αγοράς εργασίας:* τα συνταξιοδοτικά συστήματα πρέπει να μεριμνούν για την επαγγελματική και γεωγραφική κινητικότητα και να επιτρέπουν ένα βαθμό ατομικής επιλογής, για παράδειγμα σε ό,τι αφορά την ηλικία συνταξιοδότησης και την οργάνωση των σταδίων μάθησης, εργασίας και αναψυχής.
9. *Να εξασφαλισθεί η συνέπεια μεταξύ συνταξιοδοτικών συστημάτων στο πλαίσιο του γενικότερου συστήματος συνταξιοδότησης:* μεταξύ των αξόνων που στηρίζουν τις συντάξεις πρέπει να υπάρχει αμοιβαία υποστήριξη και καλός συντονισμός.
10. *Να εξασφαλιστούν υγιή και βιώσιμα δημόσια οικονομικά:* οι μεταρρυθμίσεις πρέπει να εξασφαλίσουν ότι η φορολογική επιβάρυνση λόγω των δημόσιων συντάξεων περιορίζεται σε ένα λογικό επίπεδο και ότι δεν παραγκωνίζονται άλλες ουσιαστικές δημόσιες δαπάνες.

3. ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

3.1. Πρωτοβουλίες της Επιτροπής

Εκτός από το πλαίσιο που παρουσιάζεται στην παρούσα ανακοίνωση, η Επιτροπή θα αναλάβει τις ακόλουθες πρωτοβουλίες προκειμένου να συνεχίσει να συμβάλει σ' αυτήν την συνεργασία και ανταλλαγή απόψεων:

- Για να καταμετρηθεί η ευαισθητοποίηση του κοινού και οι προσδοκίες σχετικά με τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, η Επιτροπή θα διεξάγει το 2001 έρευνα του Ευρωβαρομέτρου σχετικά με τις συντάξεις και τις μεταρρυθμίσεις στον τομέα των συντάξεων.
- Θα εξετάσει τις σχετικές στατιστικές έρευνες σε επίπεδο Κοινότητας με σκοπό να εξασφαλισθεί ότι τα ζητήματα που αφορούν την κοινωνική προστασία γενικά και τα ζητήματα που αφορούν τις συντάξεις ειδικότερα έχουν καλυφθεί επαρκώς.
- Θα προτείνει ανταλλαγή πληροφοριών για τα ζητήματα που καλύπτονται στην παρούσα ανακοίνωση με τις υποψήφιες για ένταξη χώρες και, στο πλαίσιο της διμερούς συνεργασίας, με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ιαπωνία.

Η Επιτροπή θα συνεχίσει επίσης να καταβάλλει προσπάθειες για να συμβάλει στην καλύτερη λειτουργία των συστημάτων επικουρικής σύνταξης:

- Η πρόταση οδηγίας για το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με τα ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών θα επιτρέψει σε ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα που λειτουργούν με την αρχή της χρηματοδότησης μέσω κεφαλαιοποίησης να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις επενδυτικές ευκαιρίες, θέτει υψηλά πρότυπα για την προστασία των δικαιούχων και ανοίγει το δρόμο για τη διασυνοριακή διαχείριση των συστημάτων επαγγελματικής σύνταξης. Η ενίσχυση της ασφάλειας και της αποτελεσματικότητας αυτών των φορέων παροχής επαγγελματικής σύνταξης και η παροχή της δυνατότητας σε αυτούς να ωφεληθούν πλήρως από την ενιαία αγορά θα συμβάλουν στην ασφάλεια και τη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων.¹⁰
- Όπως αναγγέλθηκε στην ανακοίνωση *Προς μια ενιαία αγορά για τις επικουρικές συντάξεις* της 11ης Μαΐου 1999 (COM(99) 134 τελικό), η Επιτροπή προτίθεται να υποβάλει πρόταση, στις αρχές του προσεχούς έτους, σχετικά με τη φορολογική μεταχείριση των διασυνοριακών επικουρικών συντάξεων.
- Το Φόρουμ για τις συντάξεις, που δημιουργήθηκε ύστερα από πρόταση της ομάδας υψηλού επιπέδου για την ελεύθερη κυκλοφορία, θα εξετάσει πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν τα σχετικά με τις επικουρικές συντάξεις εμπόδια στη διασυνοριακή κινητικότητα του εργατικού δυναμικού.

Τέλος, η Επιτροπή θα αναλάβει περαιτέρω πρωτοβουλίες για τη μελλοντική εξέλιξη της κοινωνικής προστασίας με σκοπό να ενισχύσει τις προσπάθειες συνεργασίας που καταβάλλονται για τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της κοινωνικής προστασίας, όπως αποφασίστηκε από το Συμβούλιο στις 17 Δεκεμβρίου 1999 (ΕΕ C 8 της 12.1.2000).

3.2. Διαμόρφωση του πλαισίου της μελέτης: το αίτημα της Λισσαβώνας

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας ζήτησε από την ομάδα εργασίας υψηλού επιπέδου για την κοινωνική προστασία «να εκπονήσει μελέτη για τη μελλοντική εξέλιξη της κοινωνικής προστασίας υπό μακροπρόθεσμο πρίσμα, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων» βασιζόμενη στην παρούσα ανακοίνωση. Η ομάδα εργασίας υψηλού επιπέδου για την κοινωνική προστασία θα υποβάλει έκθεση προόδου των εργασιών της στη σύνοδο κορυφής που θα πραγματοποιηθεί στη Νίκαια το Δεκέμβριο του 2000.

Η Επιτροπή προτείνει να χρησιμοποιηθεί από την ομάδα υψηλού επιπέδου για την κοινωνική προστασία η παρούσα ανακοίνωση για τις προκλήσεις και τις πολιτικές απαντήσεις ως πλαίσιο των εν εξελίξει εργασιών της για την ανάλυση και ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα ζητήματα που αφορούν τις μεταρρυθμίσεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Η ανάλυση που θα διεξαχθεί στο πλαίσιο αυτό πρέπει να βασίζεται, στο μέτρο του δυνατού, σε εναρμονισμένες πηγές δεδομένων και υποθέσεις. Στο πλαίσιο αυτό οι εργασίες της επιτροπής οικονομικής πολιτικής θα έχουν ιδιαίτερη σημασία.¹¹

¹⁰ Να περιληφθεί αναφορά στο έγγραφο COM (προβλέπεται να εγκριθεί την ίδια ημερομηνία με την παρούσα ανακοίνωση).

¹¹ Η επιτροπή οικονομικής πολιτικής ασχολείται με τις συνέπειες της γήρανσης στα δημόσια οικονομικά. Σκοπός είναι να παρασχεθεί μια ποσοτική αξιολόγηση των συνεπειών της γήρανσης στα δημόσια οικονομικά και στην οικονομία. Οι υπάρχουσες προβολές για τις εθνικές δαπάνες έχουν επανεξεταστεί και καταρτίζονται προβολές με τη χρήση κοινών δεικτών και μακροοικονομικών και δημογραφικών

Η προσέγγιση πρέπει να περιλαμβάνει, όπου αυτό είναι δυνατό, μία διαχρονική ανάλυση που θα λαμβάνει υπόψη όλες τις σχετικές διαστάσεις (δημογραφικές, οικονομικές, απασχόλησης, κοινωνικές) και τις αλληλεπιδράσεις τους. Αναλύοντας τις μελλοντικές τάσεις η μελέτη πρέπει επίσης να συνεκτιμήσει όλους τους σχετικούς στόχους πολιτικής που έχουν τεθεί σε επίπεδο ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των στόχων για την απασχόληση όπως καθορίστηκαν στη σύνοδο κορυφής της Λισσαβώνας και των συμπερασμάτων που θα συμφωνηθούν στη Νίκαια.

Η ανάλυση πρέπει επίσης να αξιοποιήσει την εμπειρία που έχει συσσωρευθεί από την εν εξελίξει διαδικασία πολλαπλών μεταρρυθμίσεων στα κράτη μέλη. Η Επιτροπή προτείνει να χρησιμοποιηθεί η μελέτη ως βάση για την τακτική ενημέρωση των πληροφοριών σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις στον τομέα των συντάξεων στα κράτη μέλη.

Τέλος, η ανάλυση πρέπει να περιλάβει σταδιακά τις υποψήφιες χώρες. Η αποτελεσματικότητα και η βιωσιμότητα των συστημάτων στα νέα κράτη μέλη που θα προσχωρήσουν στην Ένωση θα αποτελέσουν θέμα κοινού ενδιαφέροντος από οικονομική και κοινωνική σκοπιά. Οι εν εξελίξει μεταρρυθμίσεις στις υποψήφιες χώρες αποσπών το ενδιαφέρον. Στα ζητήματα αυτά πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή καθώς πλησιάζει η διεύρυνση, χωρίς όμως να παραβλέπεται ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα εξακολουθούν να εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών.

Προσάρτημα: Επισκόπηση των εθνικών συνταξιοδοτικών συστημάτων και πρόσφατα μεταρρυθμιστικά μέτρα*

Χώρα	Κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα των συνταξιοδοτικών συστημάτων (Αξονες 1, 2 και 3)	Πρόσφατα μεταρρυθμιστικά μέτρα
Βέλγιο	1. Σύστημα βασισμένο στις αποδοχές 2. Προαιρετικά, κυρίως ενδοεπιχειρησιακά συστήματα, που καλύπτουν περίπου το 31% του εργαζόμενου πληθυσμού 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούνται από τις εταιρείες ασφάλισης ζωής ή από τράπεζες υπό ευνοϊκούς φορολογικούς όρους	Για να συμπληρώσουν τις σημαντικές μεταρρυθμίσεις που τέθηκαν σε εφαρμογή το 1997 για τους απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα, η νέα κυβέρνηση και οι κοινωνικοί εταίροι διερευνούν τις δυνατότητες νέων μεταρρυθμίσεων για τους δημόσιους υπαλλήλους και τους ελεύθερους επαγγελματίες. Σχεδιάζεται επίσης η προώθηση ιδιωτικών συστημάτων συνταξιοδότησης με κεφαλαιοποίηση.
Δανία	1. Δημόσιο σύστημα κατ' αποκοπή σύνταξης βάσει της μόνιμης κατοικίας/απασχόλησης και σύστημα επικουρικής σύνταξης που χρηματοδοτείται από εισφορές και χορηγεί παροχές που είναι συνάρτηση της διάρκειας απασχόλησης (ATP) 2. Συστήματα που καλύπτουν συγκεκριμένους κλάδους, βασίζονται σε συλλογικές συμβάσεις και καλύπτουν το 80% περίπου του εργαζόμενου πληθυσμού 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούν οι εταιρείες ασφάλειας ζωής ή ταμεία υπό τους ίδιους φορολογικούς όρους που ισχύουν και για τα συστήματα του 2^{ου} άξονα	Η μετατροπή του παλαιού κυρίως αναδιανεμητικού καθεστώτος σε ένα καθεστώς που θα βασίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό στην κεφαλαιοποίηση άρχισε πριν από μερικά χρόνια. Το 1999 μια προσωρινή εισφορά στο ATP (καθεστώς επικουρικής ασφάλειας εργαζομένων) της τάξης του 1% του μέσου μισθού κατέστη μόνιμη και επιβλήθηκαν πιο αυστηροί κανόνες για την πρόωρη συνταξιοδότηση.

*Πηγές: ΓΔ MARKT, *Μελέτη για τα συνταξιοδοτικά συστήματα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Μάιος 2000, για τη στήλη 'κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα των συνταξιοδοτικών συστημάτων', Έκθεση της Επιτροπής για την εφαρμογή των γενικών προσανατολισμών των οικονομικών πολιτικών του έτους 1999 (COM(2000) 143 τελικό) για τη στήλη 'πρόσφατα μεταρρυθμιστικά μέτρα. Αναλυτικότερα στοιχεία διατίθενται στην Έκθεση για την κοινωνική προστασία στην Ευρώπη 1999 (COM(2000) 163 τελικό) και MISSOC-Κοινωνική προστασία στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΓΔ EMPL, ετήσια έκδοση.

Χώρα	Κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα των συνταξιοδοτικών συστημάτων (Άξονες 1, 2 και 3)	Πρόσφατα μεταρρυθμιστικά μέτρα
Γερμανία	1. Σύστημα βασισμένο στις αποδοχές 2. Προαιρετικά, κυρίως ενδοεπιχειρησιακά, συστήματα 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούν οι εταιρείες ασφάλειας ζωής	Η μεταρρύθμιση των συντάξεων ήταν μια από τις πρώτες πολιτικές προτεραιότητες. Οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις που συμφωνήθηκαν θα επιτρέψουν την αύξηση των εσόδων από ενεργειακούς φόρους για να αντισταθμιστεί εν μέρει η μείωση του ποσοστού της εισφοράς μισθωτών και εργοδοτών στα συστήματα συνταξιοδότησης. Για το 2000/2001 συμφωνήθηκε επίσης η τιμαριθμοποίηση των συντάξεων των δημόσιων υπαλλήλων με βάση τον πληθωρισμό και όχι πλέον με βάση την εξέλιξη των καθαρών αποδοχών. Ωστόσο, η νέα κυβέρνηση ανέβαλε για δύο χρόνια, εν αναμονή των ουσιαστικών μεταβολών που θα αναγγελθούν το 2000, τις σημαντικές μεταρρυθμίσεις που συμφωνήθηκαν το 1998 και επρόκειτο να εφαρμοστούν το 1999.
Ελλάδα	1. Συστήματα βασισμένα στις αποδοχές 2. Προαιρετικά συστήματα κυρίως σε μεγάλες εταιρείες που καλύπτουν περίπου το 5% του εργαζόμενου πληθυσμού 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούν οι εταιρείες ασφάλειας ζωής	Το 1998 αναγγέλθηκε μια στρατηγική μεταρρυθμίσεων σε δύο στάδια. Το πρώτο στάδιο είχε κυρίως οργανωτικό χαρακτήρα και περιλάμβανε μέτρα όπως η εισαγωγή ενιαίου αριθμού κοινωνικής ασφάλισης. Το δεύτερο στάδιο απαιτεί μια σημαντική μεταρρύθμιση του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος και θα μπορούσε να περιλαμβάνει την εναρμόνιση της ηλικίας συνταξιοδότησης στα διάφορα καθεστώτα, την προσαρμογή σε διατηρήσιμα επίπεδα των ποσοστών των εισφορών και των ορίων επιλεξιμότητας και την εισαγωγή υποχρεωτικών επαγγελματικών συνταξιοδοτικών καθεστώτων. Τα μέτρα του δεύτερου σταδίου δεν έχουν ακόμα αναγγελθεί.
Ισπανία	1. Σύστημα βασισμένο στις αποδοχές 2. Προαιρετικά, κυρίως ενδοεπιχειρησιακά συστήματα, που καλύπτουν περίπου το 15% του εργαζόμενου πληθυσμού 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούν οι εταιρείες ασφάλειας ζωής και συνταξιοδοτικά ταμεία	Το 1997 πραγματοποιήθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις (βάσει του Συμφώνου του Τολέδο του 1995) για να εξασφαλιστεί η διατηρησιμότητα του δημόσιου καθεστώτος συνταξιοδότησης. Νέες μεταρρυθμίσεις έχουν προγραμματιστεί για το 2000. Θα πρέπει να περιλαμβάνουν μέτρα για την αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης και την αποθάρρυνση της πρόωρης συνταξιοδότησης, καθώς και ειδικά καθεστώτα συνταξιοδότησης (π.χ. για τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους εργαζομένους στη γεωργία). Το 2000, οι κατώτερες συντάξεις θα αυξηθούν κατά 5,4 έως 16% ανάλογα με το είδος της σύνταξης, αλλά η μέση αύξηση θα υπερβεί ελαφρά μόνο το 5,4%. Το 2000, δημιουργήθηκε ένα αποθεματικό ταμείο κοινωνικής ασφάλισης για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού. Το αρχικό ποσό του ισοδυναμεί με το 0,1% του ΑΕγχΠ και, στο επικαιροποιημένο πρόγραμμα σταθερότητας, η Ισπανία ανέλαβε τη δέσμευση να αυξήσει το ποσό αυτό.

Χώρα	Κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα των συνταξιοδοτικών συστημάτων (Άξονες 1, 2 και 3)	Πρόσφατα μεταρρυθμιστικά μέτρα
Γαλλία	1. Συστήματα βασισμένα στις αποδοχές 2. Υποχρεωτικό, διανεμητικό σύστημα επαγγελματικής σύνταξης που βασίζεται σε συλλογικές διακλαδικές συμφωνίες, ορισμένα πρόσθετα, κυρίως ενδοεπιχειρησιακά, προαιρετικά συστήματα 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούνται από εταιρείες ασφάλειας ζωής υπό ευνοϊκούς φορολογικούς όρους	Μετά την αναβολή των μεταρρυθμίσεων που αποφασίστηκαν το 1997, ο διάλογος μεταξύ των αρχών και των κοινωνικών εταίρων συνεχίζεται με βάση την έκθεση που υποβλήθηκε το 1999 για το σκοπό αυτό. Οι μεταρρυθμίσεις έχουν προγραμματιστεί για το 2000 και ενδέχεται να περιλαμβάνουν μέτρα για την αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης, την ενδεχόμενη ευθυγράμμιση των ειδικών καθεστώτων με το "γενικό καθεστώς" και την πιθανή ενίσχυση του αποθεματικού ταμείου της κοινωνικής ασφάλισης που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του προϋπολογισμού του 1998.
Ιρλανδία	1. Σύστημα κατ' αποκοπή σύνταξης βάσει εισφορών 2. Προαιρετικά, κυρίως ενδοεπιχειρησιακά, συστήματα που καλύπτουν περίπου το 50% του εργαζόμενου πληθυσμού 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούνται από εταιρείες ασφάλειας ζωής υπό τους ίδιους ευνοϊκούς φορολογικούς όρους με εκείνους που ισχύουν για το 2^ο άξονα	Το Μάιο του 1998, η κυβέρνηση παρουσίασε τις γενικές γραμμές του σχεδίου της για τη δημιουργία ενός πλήρους συστήματος συνταξιοδότησης. Στο πλαίσιο του προϋπολογισμού του 1999, θα διατεθεί ετήσια χορήγηση ίση με το 1% του ΑΕγχΠ για την προχρηματοδότηση του μελλοντικού κόστους του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος. Το αποθεματικό αυτό συμπληρώθηκε με μέρος των εσόδων από την ιδιωτικοποίηση του κρατικού τηλεπικοινωνιακού φορέα. Ένα άλλο μέρος των εσόδων αυτών χρησιμοποιήθηκε για την εξαγορά των μελλοντικών υποχρεώσεων του κράτους όσον αφορά την πληρωμή των συντάξεων των εργαζομένων που απασχολούνταν στην επιχείρηση πριν από την ιδιωτικοποίησή της.
Ιταλία	1. Σύστημα κατ' αποκοπή βασισμένο στις εισφορές 2. Συστήματα που βασίζονται σε συλλογικές συμβάσεις για μια εταιρεία, έναν όμιλο εταιρειών ή μια βιομηχανία 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούνται από ανοικτά συνταξιοδοτικά ταμεία ή από εταιρείες ασφάλειας ζωής υπό ευνοϊκούς φορολογικούς όρους	Μια σειρά μεταρρυθμίσεων στη δεκαετία του 90, με τελευταία εκείνη του 1997, συνέβαλαν στη σταθεροποίηση μεσοπρόθεσμα της αναλογίας των δαπανών για συντάξεις στο ΑΕγχΠ, η οποία όμως παραμένει υψηλή. Η κυριότερη αδυναμία των προηγούμενων μεταρρυθμίσεων ήταν οι ιδιαίτερα μεγάλες μεταβατικές περίοδοι, η "υπερβολική" γενναιοδωρία τους και η αβεβαιότητα για τις μελλοντικές μεταρρυθμίσεις. Καμία μεταρρύθμιση δεν τέθηκε σε εφαρμογή το 1999.

Χώρα	Κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα των συνταξιοδοτικών συστημάτων (Αξονες 1, 2 και 3)	Πρόσφατα μεταρρυθμιστικά μέτρα
Λουξεμβούργο	1. Σύστημα βασισμένο στις αποδοχές 2. Προαιρετικά, κυρίως ενδοεπιχειρησιακά, συστήματα που καλύπτουν περίπου το 17% του εργαζόμενου πληθυσμού 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούνται από εταιρείες ασφάλειας ζωής	Το 1998 τέθηκαν σε εφαρμογή μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούσαν στην ευθυγράμμιση του συνταξιοδοτικού καθεστώτος των νέων δημόσιων υπαλλήλων με εκείνο του ιδιωτικού τομέα.
Κάτω Χώρες	1. Σύστημα κατ' αποκοπή σύνταξης βάσει της μόνιμης κατοικίας/απασχόλησης 2. Συστήματα για συγκεκριμένους κλάδους που βασίζονται σε συλλογικές συμβάσεις και καλύπτουν περίπου το 90% του εργαζόμενου πληθυσμού 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούνται από εταιρείες ασφάλειας ζωής υπό ευνοϊκούς φορολογικούς όρους	Δεδομένου ότι μεγάλο ποσοστό των συντάξεων χρηματοδοτείται ήδη με κεφαλαιοποίηση, η επίπτωση της γήρανσης του πληθυσμού θα αντιμετωπιστεί με μέτρα για τη μείωση του δημόσιου χρέους και για την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης.
Αυστρία	1. Σύστημα βασισμένο στις αποδοχές 2. Προαιρετικά, κυρίως ενδοεπιχειρησιακά, συστήματα που καλύπτουν περίπου το 11% του εργαζόμενου πληθυσμού 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούν εταιρείες ασφάλειας ζωής	Εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις θεσπίστηκαν το 1993 και, πιο πρόσφατα, το 1998. Οι τελευταίες μεταρρυθμίσεις περιλάμβαναν την παροχή κινήτρων για πρόωρη συνταξιοδότηση, την εισαγωγή πιο αυστηρών όρων επιλεξιμότητας για τις συντάξεις αναπηρίας και την ευθυγράμμιση του καθεστώτος συνταξιοδότησης των δημόσιων υπαλλήλων με το γενικό καθεστώς. Καθιερώθηκε επίσης μια μέθοδος ετήσιας αναπροσαρμογής που επιτρέπει να λαμβάνεται υπόψη η χρηματοοικονομική επίπτωση από την αύξηση του προσδόκιμου ζωής. Ωστόσο, το μέτρο αυτό αναστάλη το 1998 και το 1999 και θα επανεξεταστεί το 2000.

Χώρα	Κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα των συνταξιοδοτικών συστημάτων (Αξονες 1, 2 και 3)	Πρόσφατα μεταρρυθμιστικά μέτρα
Πορτογαλία	1. Σύστημα βασισμένο στις αποδοχές 2. Προαιρετικά, κυρίως ενδοεπιχειρησιακά, συστήματα που καλύπτουν περίπου το 7% του εργαζόμενου πληθυσμού ο οποίος είναι ασφαλισμένος στο γενικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούν εταιρείες ασφάλειας ζωής και συνταξιοδοτικά ταμεία	Η νέα κυβέρνηση υπέβαλε στα τέλη του 1999 ένα νέο νόμο-πλαίσιο μετά τη δημοσίευση ενός Λευκού Βιβλίου το ίδιο έτος. Αναμένεται ότι οι μεταρρυθμίσεις θα θεσπιστούν εντός του 2000. Μεταξύ άλλων, θα πρέπει να προβλέπουν τη δημιουργία ενός υποχρεωτικού ανταποδοτικού καθεστώτος (δεύτερος πυλώνας) και να δώσουν λύση στο πρόβλημα της πρόωρης συνταξιοδότησης.
Φινλανδία	1. Δημόσιο σύστημα κατ' αποκοπή σύνταξης βάσει της μόνιμης κατοικίας 2. Υποχρεωτικά συστήματα επαγγελματικής σύνταξης (διανεμητικά και χρηματοδοτούμενα με κεφαλαιοποίηση) και πρόσθετα προαιρετικά συστήματα 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούν εταιρείες ασφάλειας ζωής	Το 1999 επιτεύχθηκε συμφωνία μεταξύ των οργανώσεων της αγοράς εργασίας σχετικά με τα μέτρα για την αύξηση της ηλικίας πρόωρης συνταξιοδότησης και την επέκταση της ενεργούς συμμετοχής. Σε συνδυασμό με ένα σημαντικό πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα, τα μέτρα αυτά θα διευκολύνουν την κάλυψη της αναμενόμενης για τα επόμενα χρόνια αύξησης των δαπανών λόγω της γήρανσης του πληθυσμού. Ανοικτό παραμένει ωστόσο το θέμα της μακροχρόνιας διατηρησιμότητας των υφιστάμενων συστημάτων συνταξιοδότησης του δημόσιου τομέα και ενδέχεται να καταστούν αναγκαίες νέες μεταρρυθμίσεις για τη ριζική αντιμετώπιση των ανισορροπιών.
Σουηδία	1. Σύστημα βασισμένο στις αποδοχές 2. Συστήματα κυρίως ανά κλάδο βάσει συλλογικών συμβάσεων που καλύπτουν περίπου το 90% του εργαζόμενου πληθυσμού 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούνται από εταιρείες ασφάλειας ζωής ή τράπεζες ή μέσω απευθείας επενδύσεων στις κεφαλαιαγορές	Οι μεταρρυθμίσεις που θεσπίστηκαν το 1998 τίθενται σταδιακά σε ισχύ. Αυξάνουν το βάρος των καθεστώτων με κεφαλαιοποίηση και εισάγουν μια πιο στενή σχέση μεταξύ εισφορών και παροχών. Οι ρήτρες τιμαριθμοποίησης αναπροσαρμόστηκαν.

Χώρα	Κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα των συνταξιοδοτικών συστημάτων (Άξονες 1, 2 και 3)	Πρόσφατα μεταρρυθμιστικά μέτρα
Ηνωμένο Βασίλειο	1. Σύστημα κατ' αποκοπή σύνταξης που βασίζεται στις εισφορές και σύστημα κρατικής σύνταξης που εξαρτάται από τα εισοδήματα (SERPS) 2. Προαιρετικά, κυρίως ενδοεπιχειρησιακά, συστήματα. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως υποκατάστατο της SERPS και καλύπτουν περίπου το 46% του εργαζόμενου πληθυσμού. 3. Προσωπικές συντάξεις που χορηγούν οι εταιρείες ασφάλειας ζωής. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως υποκατάστατο της SERPS	Οι προβλέψεις που δημοσιεύθηκαν το 1999 εμφανίζουν μια γενικά διατηρήσιμη μακροπρόθεσμα κατάσταση για τα δημόσια οικονομικά του Ηνωμένου Βασιλείου. Εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις προτάθηκαν στα τέλη του 1998 και θεσπίστηκαν το 1999. Προβλέπουν ένα "ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα" και την αντικατάσταση του SERPS (καθεστώς κρατικών συντάξεων σε συνάρτηση με το εισόδημα) με μια δεύτερη κατ' αποκοπή σύνταξη.